

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

N° 43

Mercuri 21. Noembre

1862.

Blasiu, 8. Noembre n. 1862.

(Capetu din Nr. tr.)

II.

Spre a adeveri dis'a noastră din urma, caută se atingemul aici, că in ainte de pasagiulu reprodușu in diurnalulu Domniei Vóstre, pre cumu sciti, autoriulu tesaurului se apuca a luá la critica mare parte din ortografele romane-latine, dandu si specimine din fiecare pēntru cá se se cunósca mai chiaru diferinti'a seau cosunanti'a loru intre sene. Si anume dupa ortografi'a Klein-Sincaiana, si a lui P. Maior, pune pre alé Dlui Laurianu si pre la mea, inse asiá, catu a mea se afla intre cea din Tentamen criticum, si intre cea simplificata a D. Laurianu in midilocu. Inse din ce causá a pusu pre a mea in acésta ordine anacronistica intre ale D. lui Laurianu, nu precepu. Ear' cumu cá e anacronistica, se scie de acolo, cá io inceptul a tipari carti besericesci cu litere inca la anulu 1834, in carele tiparii Acathisteriulu, si Psaltirea repausatului canonicu Theodoru Popu, si in anulu 1835 Orologiulu celu mare, candu din contra Tentamen criticum se tipari mai tardiu cu vre-o 6 ani in anulu 1840. De nu cumu-va prin asta locatiune a vrutu se arete, cá dupa care ortografia 'si a simplificatu autoriulu Tentamenului ortografi'a cea simplificata; care inse nu-mi vine se credu. Fapta inse este, cá autoriulu tesaurului, ordenandu intru acestu modu aceste trei ortografie din urma, póte se aduca pre multi in prepusu se judece, cá D. Laurianu, desperandu asi poté popularisá sistem'a ortografica din Tentamen, s'a vediutu nevoitu a se întórce la ortografi'a cea din ainte, adeveratú cu óre-cari schimbari, inse neesentiali, si stramutandu unele semne de ale lui P. Maioru intru altele, si anume prefacundu com'a cea de asupr'a vocaliloru din ortografi'a lui P. Maioru in sem-

nulu prosodicu alu scurtarei, cá se semneze pre búchea: á

Mai credú inse, ca prin asta ordenatiune, autoriulu tesaurului a vrutu se arete numai, cu catu sistem'a din Tentamen e mai superióre de catu a mea. Celu pucinu oserbatiunile, ce le face asupr'a noastră, tóte cadu in nefavórea mea, precumu in istori'a din 1851 tóte cadusera in nefavórea altor'a. „Ortografi'a D. Cipariu, (dice acumu) cate o data e pré monumentata, alta data pré etimologica, fara inse a ajunge vreo data cu consecintia etimologica pre autoriulu Tentamenului criticu.“ Va se dica, ca acumu la a. 1862 nu e bene nece sia, nece sia; ei totu numai pré pré, cu cata consecintia intre 1851 si 1862, lasu la una parte. Adevेरulu e, ca io mi-amu facutu studia-le limbistice, fore de a emulá pre autoriulu Tentamelui criticu. Se póte inse, ca prin oserbatiunea mai din susu nu a vrutu alfa, de catu se-si mai subtirie espresiunea de seci, ce o impart'se in 1851 altoru ortografisti de pre atunci.

Mai incolo, dupa ce premisese, cá „D. Cipariu omite semnele propuse de Maior, adauge ca „A omite semnele de totu, noi din parte-ne, ne incredintiaramu din esperiintia ca, insemnéza, nu numai a ingreuiá fórtē cetirea, dar, aceea ce este mai multu, insemnéza a sacrificá partea fonetica a limbei, elementulu celu mai importantu, celu mai distinctivu alu limbei nóstre, ca-ci nici una din limbele romanice nu se bucura de atata varietate de sunete cá limba romana, o varietate frumósa, care ortografulu romanu nu póte, neci este ertatu a o trece cu vederea. A reduce tóte aceste sunete la regule fipse este greu, si mai cu neputintia etc.“ — Asiá autoriulu tesaurului cu aceste pucine cuvente acumu vré se restórne tóta sistem'a ortografiei mele. Se mai repetu aici, cele ce amu disu in Iuliu la Brasiovu? Dá; fiendu-ca se

paru a nu fi avutu a'unci rezultatulu, ce-lu speramu dintr'insele dicundu :

„Nu dicu inse io , — ca limb'a romanésca nu pôte se suferi nece una semnu, — ci numai, ca nu se cade a introduce seane de prisosu si nefundate pre nece una regula naturale a limbei. Semne, ce se potu suferi si de multe ori si cauta a se intrebuintiá, sunt semnele accenteloru... Er' codele de sub cosunanti, si come-le de asupr'a vocaliloru, nu sunt de catu cá unele zale legate de piciorulu unor'a etc.“ — Si: „A ci are locu regul'a de auru: Unde ajunge regula gramaticale, sunt de prisosu semnele, si intru adeveru, in cuventele romanesci, regulele sunt de ajunsu mai totu de un'a spre a esplicá ori-ce forma gramaticale.“

Totu acolo disesem de sistem'a ortografica cu semne, dupa altele mai multe: Inse si asta sistema potea se se suferi la inceputu, pana candu adeca ómenii si cei mari, ca si copii, nu aveau cunoscentia destula gramaticale pentru a 'si ceti limb'a fora semne. Er', dupa ce tempulu fasieloru a trecut, seau a trebuitu se treca, si dupa ce a venitu tempulu se umblamu una dáta in picióre, — e lucru tristu a vedé, cumu unii inca totu se mai razima de alu treile picioru, si inca se paru ca voru, cá limb'a romanésca se nu mai ajunga a amblá in doua picióre, ci numai in patru brance seau in cargia. Si, ce e mai de mirare, este, ca unii literati ai nostri intrebuintiéza atari semne — chiaru spre a impená cele mai esorbitanti etimologie etc.“ — Esemple, afora de cele citate acolo, se aru fi potutu produce si mai multe, ci exempla sunt odiosa.

In catu inse pentru partea fonetica a limbei, mi-se pare, ca nu o a respectatu altu cene-va mai multu de catu mene; precumu demustra Partea I a Gramatecei mele din a. 1854 unde i-amu datu antaniulu locu in gramateca, si o amu tractatu pre largu in mai 80 de pagine, si unde amu aretatu, ca variatiunea fonetica a limbei romanesci nu numai se pôte reduce la regule fipse, ori cu cata greutate, ci intru adeveru e si regulata din insa-si natur'a presente a limbei. Nu pretendu inse, ca tóte oserbatiunile fonetice necesarie voru fi atinse si espuse deplenu in gramatec'a mea; cu tóte astea speramu si sperezu-ca cei derepti me voru escusá, sciendu ca nece una fapta de mana omenésca nu e perfecta.

In urma adaugu numai, ca nu recunosc de esacta speciminea de ortografia mea, ce o a datu totu acolo pag. 83, precumu nu e esacta nece ceea, ce o

da pre pag. 105 din Vito Pilutio. Ce-va mai esact despre cartea lui V. Pilutio publicasem inca in Analectele mele in a. 1858 la pag. 254-6, totu dupa exemplariulu din Berlin, precumu am insemnatu in notiti'a literaria din acelesi Analecte pag. XXXVIII unde scrisesemu: „Exemplariulu, cu care ne folosim, este alu bibliotecei regali din Berlin, care insi ne l'amu vedietu acolo la a. 1850, si despre care castigaramu si una copia autentica, revedietu cu tota acurateti'a de D. E. Buschman bibliotecariu si membru academie regie, — dupa ce altu exemplariu pre lenga tóta nevoienti'a nu amu potutu castigá.“ Speciminea nóstra la l. c. cuprende titlulu cartei si inceputulu dela pag. 1 pana la pag. 4 lin. 7; adaugundu sub linia si una traductiune corecta romanésca dela pre limb'a corupta a autoriului. Insemnamu inse, ca cu tóta coruptiunea limbei acestei carti, lexicografulu romanu va poté se scotia dintr'ins'a multu folosu.

Inse D. Papiu se pare a nu fi avutu scire de cele publicate in Analectele mele, precumu nece de cele ce am scrisu de Orodiadea lui L. Nagy in Acta si fragmente din a. 1855 la pag. 216 sep. si 277 in note dupa Orodiadea acesta publicai in acele acta pre pag. 173-277 si una Elagia latinésca scrisa de insu-si G. Sinkai catra autoriulu Orodiadei, cu datu „M. Varadino ipso festo S. Michaelis Archangeli a. 1803,“ in care 'si descrie viéti'a s'a, mai pre largu inse in notele autobiografice adause la acesta elegia carile in Orodiaede se afla pre pag. 197-221. Dupu acesta elegia si note biografice publicasem si io una biografia a lui G. Sincai in Foi'a pentru mente inaintu cu vreo 20 de anii ci sortea celoru se ce publica in foi-le periodice e mai totu de un'a, ca se dau mai curundu uitarei de catu alte publicatiuni.

Inchidu cu acea oserbatiune, ca si Gramatic'a lui Klein-Sincai din a. 1780 neindoitu se afla in ore care biblioteca romana privata*) er' de Gramatec'a lui P. Maior, voiu se scriu cu alta ocaziune. T. Cipariu

Documentu

despre starea paduriloru din distr. Naseudului.

(Incheiere).

In modrulu acesta dinsii dara se tredira fara paduri. Oficiolatulul silvanalu din Naseudu, dicu dara fara nici o reprivintia a restrinsu intru atata p locuitori dela folosirea paduriloru, catu ácestea p

*) De exemplu si la suscrisulu, care reesind cu planele, ce le venéza in interesulu publicitatii, va da la lumina. Nota Red. G. Trans.

lenga tóte, ca aveau neaparata lipsa de padure, si in totu anulu sute de mii, ba si millióne de copaci cadu de sine diosu si putrediescu, fiindu ca au trecutú verst'a vietii loru si pe lenga tóte, ca sunt paduri batrane in abundántia, care dupa principiile forestale aru debui se se taia — susutienenduse unu ordinu de taiatu — erá siliti a taia si acolo, unde sufere lemnaria (Holzschlag) asemnata.

De alta parte éراسi unii si altii locuitori, careá posedu mori de firezu, primii fia-care asignatiune de taiatu lemne cu sutele in acele paduri oprite, de unde altora cá locuitori dintr'aceeasi comuna nu le era iertatu a taiá, macaru ca in folosirea de paduri toti locuitorii unei si aceleasi comune era si sunt de o potriua indreptatiti.

Unu asemenea dreptu de prioritate, pe lenga aceea nu se basea pe alt'a, de catu pe singur'a Axioma:

„Sic volo sic jubeo,“ adeca pe sant'a nedreptate, facea a fi dupa tóta dreptatea supusi pedépsei pentru prevaricatiuni de padure, déca acei locuitori éra se incerca a taia tocma acolo numai unu lemnu de ceva trebuintia. Este lucru constatatu, ca cei cu dreptulu de prioritate taia in locu de 100 de 2—3 si mai multe ori pe a tatea lemne; si paditorii de paduri, cá ómeni buni catra de aprópele loru, séu nu sciá nimicu, seu de si sciá, se uitá printre degete, aducundusi aminte, ca „tacerea e dulce ca mierea.“

De alta data earasi — si aceasta au decursu ordinaria — toema pe cei, carii erau intru aceea anume vinovati, ca-ci taiá la copaci cu sutele si miiile tóta ierna pentru capre, nu-i aratá 'nainte, si acésta o sciú satenii bine

Ba si aceea sciú, ca arde'i (paditorii) de padure nu se prea ostenescu cu amblarea la padure si visitarea loru, ci la finitulu lunei, candu era de facutu reportulu, aflá si in satu camu cine au taiatu, si camu de unde; deci pe socotéla, ca póte se nu se scie, mergea si unulu si altulu, si asiá mai incolo mergea mai multi, — ba la urma dóra totu satulu si taia acolo, unde erá opritu, si acésta se intemplá cu atata mai vertosu, ca-ci paditorii nostri de padure avea datena, nu se scie, dupa instructiune séu altufeliu, a nu inpedeca pe nimenea dela astufeliu de lucru, cu atata mai pucinu a'i arata de locu la deregatoria pe vinovati, ci ii lasá pana la finitulu lunei, si atunci, cá se nu dica cineva, ca nu'si plinescu datori'a, facea dupa cumu se dice „din secure toporiste“, adeca, pe

cati au putu erua, cá prevaricanti, ii arata, inse numai cu o particica din numerulu lemneloru, ce au taiatu, éra celalaltu numeru, remanea — in reserva — pentru viitorime, candu searu afla Dumnioloru, paditorii de paduri in alta impregiurare, cá se se póta adjuta, ca-ce déca nu arata ceva, erá semnu, ca nu siau plinitu datori'a. —

Acésta facea pe ómeni de taiá pe intrecute ori si unde, ca-ci scia, ca totu numai cu pucinu voru fi aratati, apoi pentru pucinu si pedéps'a va fi pucina. Ba tocma se a intemplatu mai de multe ori, de la pertractari pentru asemenea prevaricatiuni singuri ardeii de padure au revocatu aicea, de care au fostu incusati ómenii, de unde éراسi se vede, ca aratarile loru, serise totu de densii pe papiru, au fostu false.

Unu motivu de seducere la prevaricatiuni mai de capetenia a fostu si acela, ca de multe ori cu asemnarea loculu de lemnaritu s'a amanatu pana catra mediloculu lunei lui Januarie, candu acésta ar fi debuitu inea cu inceputulu lui Noembre se urmédie. Oficiulu silvanalu de lucrulu celu multu in casa calda, erá silitu a lasá pe ómeni pe mediu de iérna fara lemne de focu. —

Cu durere vedea ómenii, ca tempolu, celu mai nimeritu tréce, si ca mai alesu modulu de a puté scóte barne si truncai din padure atarna cu deosebire dela influintiele atmosferiale. Tocma in iérnile trecute s'a intemplatu de abea catra apropiarea lunei lui Fauru au venitu asemnatiunea de lemne la Siantiieni, si pe cumu é sciutu, nu multu dupa aceea s'au stricatu drumulu de sanie, din care cáusa lemnele taiate, cea mai mare parte, au remasu pe locu, eara locuitorii au fostu siliti din alta parte de paduri, unde n'au fostu asemnata lemnaria, dara era cu modu de scosu afara sesi acopere lipsele, precumu si pana la sosirea asemnatiunei, locuitorii — neputendu lasá tempolu ne folositu, — in asemenea modu au urmatu. Dupá cumu arata aci alaturatele acte $\frac{3}{3}$ in originalu. Ori cene debue se se miré, cumu póte fi, cá paditorii de padure, ce siedu in Siantiu dintr'atatia prevaricanti, cati au causatu o pradare asia insemnata de padure, se nu póta sci nici pe unulu din totu satulu.

Óre nu este lucrulu de risu, candu cá pradatoriu de padure vine „comun'a Siantiu“ aratata inainte?

Sub numele colectivu de „comun'a Siantiu“ se intielege tóte sufetele din comuna pana si pruncii ce sugutitia, — prin urmare si acestea ar fostu a se trage

la răspundere, și a se supune pedepsei. Pentru orice crimă și abateri numai persoane singulare, care au nume de botezu și de familie, se potu pedepsi, înse aici cându corporațiunii morale, căci de se și întempla, totu numai individele singulare ale acelei corporațiunii potu comite vre o faptă criminală seu de abateri. Oficiatulul silvanalului din Naseudu nunumai s'a aflatu îndestulat cu astfelu de aratare din partea paditorilor de pădure sub numele de „comun'a Siantiu“, ci anca au și pretensu a ecsemptora pedepsirea comunei, în locu se fi constrinsu pe paditorii de pădure, că se arate cu numele pe cei vinovati, ca-ci este cunoscutu, ca nu toti satenii de odata, și numa întru una di, ce pe rondu, și în tempu, mai îndelungatu au facutu aceea stricătione de pădure.

Bub'a înse pentru ce așa numitii ardei de pădure nu s'au cutediatu a arata pe vinovati cu numele a fostu aceea, ca densii singuri înca s'au împartasitu la aceea faptă și prin urmare nu au cutediatu a arata omenii cu numele, ca-ci atunci alu loru nume debuea se figuredie, și înca toema în frunte. —

Însedaru dara redica vorba și facu larma mare, Dumnilorului Inspectorii de pădure, ca pădurile cuprindu o suprafață mare, și densii nu sunt în stare a supraveghea peste totu, și ca parte din această cauză, parte ca omenii nu asculta, se întempla atatea pradatiuni de păduri.

Déca siaru împlini dînșii datori'a esacte, și ar' fi introdusu alta economie mai ratională, atunci stau bunu, ca trebile altufeliu aru merge, și locuitorii nu aru fi espusi la atatea vecsatiuni.

Înca una cauză, pentru ce atatea prevaricatiuni se întempla e această, ca, Dumnilorului, paditorii de pădure, după cumu s'a disu mai susu, nu arata îndată pe vinovati, că se se póta trage numai de catu la răspundere, prin care și alții s'ar' retrage ale urma, ci lasă până la finitului luni, și apoi se marginésescu numai a face unu reportu lungu — cu catu mai lungu, adeca mai multu prevaricanti aratați, cu atata mai bine, ca-ci această é barometrulu, cu care se mesură meritele, care după trecerea unui tempu, se tramitu în susu la oficiatulul silvanalului în Naseudu.

Aci subpunduse unui procesu bureaucraticu — chimicale — reese după catuva tempu, că unu productu nou, care apoi 'și primesece ordine de mersie la deregatoriile politice. — Aci stracuranduse prin multe protocoțe și prin manele multor logofeti, ajunge în urma la referintele, care are și alte trebi mai ur-

igente de lucratu. — În fine totuși vine rondulu și la obiectulu nostru, și spre pertractare se defige o di camu după trecutului unor septemani ba și luni, și așa urmédia, ca prevaricanti nostri de cu tómpna și iérna abia către primavéra se iau la răspundere.

Până aici înse trece și tempu multu și nime vi-sadie ceva, ca dóra ar fi aretatu în susu. La începutu se cutédia numai pucini de a prevarica, înse vedindu ca nime nu'i operesce, și nui mai trage la dare de sama, parte se îndeamna unulu de altulu, parte vinu unii la socotéla, ca déca la alții é iertatu, tre-bue și loru asemenea se le fia, și asiá se întempla mai la urma, de mai totu satulu au caditu în aceea gresială, fără se fi trasu până aici pe cineva la răspundere, ca-ci această urmédia mai tardiu. —

Déca înse paditorii de păduri îndată la începutu aru arata de locu pe cei ce mai anțiau îndresnescu a prevarica, și acestia s'aru trage îngraba în răspundere, s'aru încungiura tóte pradările de păduri, care până acumu au următu cu adevératu en gros. (în mare), înse numai și numai prin purtarea organelorului inspectiunii silvanale fura cauzate. —

Mai este înca o cauză, ce au contribuitu la asemenea prevaricatiuni, și această é, ca de multe ori prevaricatiunile ce s'au întemplat de cu tómpna seu iérna, se descoperu primavéra, adeca Dumnilorului, paditorii de păduri numai atunci vinu la cunoscutiunea despre densele, de aru fi acele catu de însemnate, și apoi fără de a fi convinși, camu pe gacite, le încarca pe spatele unor, ce adése ori sunt cu totul nevinovati.

Sub aceste până aici enarate împregiurari bietii omeni nu știu, ce e de facutu și pentru aceea nici nu potu observa o ordine convenită. —

Numerulu casurilor de prevaricatiuni de pădure numai dela organizarea definitivă din urma a oficiatelor c. r. până la desfintierea lor, adeca în restempu de 7 ani, é numai în fost'a pretura a Rodnei, după cumu dovedescu actele de față, peste tóta așteptarea mare, și se póte dice cu totu dreptulu, ca mai înainte sub decurgerea întréga a institutului de granitua nu s'a devastatu atata pădure, că în trecutii acesti 7 ani, macarca mai înainte tóte speșele anuale pentru inspectiunea padurilor abea consta vreo câteva sute fiorini, — cându acumu speșele anuale se urca la dieci de mii, și în locu de a delatura — pe anu ce mérge devastatiunile totu mai grandioșă estendere apuca. —

Se véde dara, ca precumu oficiatulul silvanale,

asia si subordonatele organe nusi cunosc, si nusi plinescu missiunea. —

Numerositatea casurilor de prevaricatiuni, care pa anu numai in pretur'a Rodnei se sue pana cate la diumetate de mie, nu e alta, de catu unu testimoniu de paupertate in privinti'a corespunderii oficiului, pentruca cine nu cunósce, ca numerulu casurilor a-cestora sta in proportiune intórta cu coresponderea obligatiunei?

Adeveratu, ca nu se póte pofti o absoluta delaturare a tuturor prevaricatiunilor, dara aceea inca e nedisputaveru, ca numai neglenti'a, ce intrece tóte marginele rabadarei, precumu se manifesteada la Domnialoru, inspectori silvanali de aci, póte da locu la atata prada de paduri, care pe aiurea é neaudita. Pe lenga tóte acéstea inca Dumnialoru cunteadia a striga in lumea larga si a colomna precumu pe locuitori, asia si pe deregatori. Unu lucru mai neauditu cá acesta nu s'a pututu intempla.

Aci se póte cu totu dreptulu aplica fabul'a lupului cu mnelulu. —

Rodna, 1. Octombre 1861.

Porcius u. m. p.,
jude cercualu.

(? ? !)

Instrucliune

pentru invetiatorii din scótele normale etc.

(Urmare.)

A. Predarea Abcdariului, a cartiloru de lectura, si a gramáticei.

§. 30. Abcdariulu este cartea aceea, ce cuprinde tóte partile incepatóre ale limbei nóstre, ce se esprimu prin graiu viu, séu prin scriere. Abcdariulu se numesce si cartea elementare a limbei, ca-ci acolo se espunu sunetele limbei, semnele tonurilor, si desemnarea literiloru, din care se alcatuscu cuvintele. Abcdariulu este astadi o carte fórte momentósa, ca-ci invetiariulu nu numai are a povetiui catra cunós-cerea litereloru si a cetirei pre scolarii sei, ci totu-deodata si a-i face, cá se véda bine, se auda bine, se cuvente bine, si se gandesca bine, va se dica, invetiariulu debue se povetiuiésca pre scolarii sei dupa Abcdariu dela cetire la scriere, dela scriere la cetire, dela cetire la vorbire, si dela vorbire la gandire.

§. 31. De mare insemnate este la predarea Abcdariului nu numai aceea ce se invétia, ci inca si modulu, cum aceea se se predea, se se invétia. Se intielege

de sine, ca copii cá atari n'au inca lipsa de o cunoscintia científica a limbei loru materne, inse cu atata mai multu face loru debuintia, se scia limb'a loru materna astfelu, cá prin midiolocirea ei se se póta intielege cu concetatiunii loru prin graiu si prin scriere, adeca se scia vorbi si a pricepe romanesce, se scia ceti si scrie romanesce. Aceste patru ghibacii se ceru astadi si spre viitoriu dela ori care romanu, si de-i lipsesce cuiva una din ele, acela va vedé pagub'a cea mare, ce-i provine de acolo, ca-ci din caus'a acést'a nu se va poté bucurá de multe folóse din viétii'a sociale. Déca asiá dara desvoltarea mintiei si a animei, precumu si ajungerea destinului omenescu in viétia sociale este hotarita; déca viétii'a casnica, cetatiana si besericésca nu se póte gandi fara impartasirea ganduriloru déca impartasirea ganduriloru se póte efectuá usioru si siguru numai prin limba; si déca invetiarea si intrebuintiarea limbei acesteia debue se se incépa cu invetiarea partiloru elementare ale ei, atunci urméza préfiresce, ca ori cine n'a invetiatu bine Abcdariulu, acela nici candu nu va sei intrebuintia bine limb'a s'a materna, si din caus'a acésta pré multu va pierde din demnitatea s'a omenésca, ce o va semti elu mai multu, de catu ori cine in tóta viétii'a s'a.

§. 32. Invetiariulu scólei elementare debue se fia petrunsu de insemnatarea celoru mai inainte suspuse adeverari, si se duca chiamarea s'a astfelu, cá invetiaceii prin invetiarea Abcdariulu se devina la cunós-cerea elementeloru celoru d'antaiu ale limbei loru materne. Si asiá incepe invetiamentulu Abcdariului séu cu silabisarea dupa Abcdariului vechiu din tipografii'a diecesana, séu dupa metod'a fonetica din Abcdariulu de d. prof. Z. Boiu, si pasiesce gradualu neintreruptu cu continua comitiva a exercitiiloru intuitive si limbistice paná la cetirea acurata mecanica a deosebiteloru feliori de tipariu, ce in Abcdariu se afla; aci scolarii se se faca atenti la felinrimea tonuriloru, la prelungírea, apasarea, si semneleloru, apoi la semnele deosebitóre, ce vinu inainte si la intrebuintiarea literiloru mari. Poesiele si naratiuniile din Abcdariu se potu intrebuintiá cá exercitii de memoria a scolariiloru.

§. 33. In clas'a a II. prelunga perfectionarea in cetirea mecanica vine de a se pazi si la intonarea cuviintiósca prin intielegerea obiectului, ce se cetesce; aci debue ce se pazésca invetiariulu de talcuii lungi si cercustantiali, ce intrecu poterea intielesuale a sco-

558

lariloru. Cuprinsulu cartii de cetire „datorintiele supusiloru“ dà scolariloru privilegiu bunu de a se indeletnici in privintia limbistica si ortografica, precumu si cu invetiamentulu de rostu, in exercitiulu ascutirei memoriei.

§. 34. In clas'a a III. au de a se continuá exercitiile in perfectiunarea cetirei fluide, in desmembrarea cuvintelor si a sentintelor, precum si in exercitiile memoriei. Aci se cere, cá incatu manuducerea cartii de lectura va iertá, se se faca si unele cercari in cunoscentia gramaticale, stilistica si ortografica.

Cartea de cetire se prescrie pentru clas'a a III „invetiatoriulu si poporulu dela D. At. Marienescu.“ Invetiatoriulu la cetirea din acésta carte are privilegiu celu mai bunu de a desceptá in invetiaceii sei aplecare si predilectia spre maestrii (mestesiuguri), de care avemu mare trebuintia, precumu este in deobsce cunoscutu.

§. 35. Tient'a clasei a IV. debue se fia, cá scolarii pe deplinu se intieléga totu, ce au cetitu, atatu in privintia cuprinsului, catu si a limbei, se cunósca partile vorbirei, si alcatuirea gramaticale si sintetica a limbei de invetiamentu, analisarea, compunerea si abreviatiunea constructieloru, prin urmare aci debue se aiba scolarii si pregatire pentru invetiarea oricarei alte limbe afara de cea materna.

§. 36. Pentru exercitiuri in stilistica se se dee scolariloru compunere de descrieri, de naratiuni, de scrisori, si de alte carti, ce se intrebuintiéza in viétia. Ear' pentru exercitiuri in ortografia este de a produce observarea fluida a scrierei regulate si caligrafice cu intrebuintiarea semneloru deosebitóre. Materia pentru indeletnicirea memoriei dau din destulu esemple, ce se afla in gramatica.

§. 37. Pentru invetiamentulu limbei materne se renduescu in clas'a I. douespredeece óre pe septemana; in clas'a II. si III. diece, in clas'a IV. nóue. Din aceste óre se voru intrebuintá cu deosebita privire la cetirea fluida, in clas'a II. patru, in clas'a III. trei, si in clas'a IV. dóue óre, si in sfersitu cate trei óre in clas'a II., III. si IV. se voru intrebuintiá spre deprindere in gramatica.

§. 38. Prelenga invetiarea limbei materne se se predee inca o limba din cele patriotice in órele destinate pentru invetiamentulu limbei materne. Invetiatoriulu are a povetini in invetiarea vreunei limbe patriotice pre scolarii sei astfelu, cá ei se fia atata pregatiti din ea, catu se póta intrá la clasele gimna-

siale séu reale, in care limb'a esplicativa este aceea, carea au fostu in scól'a nóstra capitale limb'a straine obligata.

Si asiá acésta unica impregiurare debue se povetiniésca pre invetiatorii nostri, cá ei studiulu limbei straine obligate se-lu tracteze cu tóta seriozitatea. Invetiamentulu unei limbe obligate se va incepe in clas'a II. in semestrulu II. cu Abcdariulu nemtiescu; ér in clas'a III. si IV. se va tracta gramatic'a si cartea de lectura (Sprach- und Lesebuch) in dóue óre pe septamana.

B. Scrierea.

§. 39. La invetiamentulu de scriere este a se pazí, cá seolariulu se se deprinda in scriere legibile, placuta si usióra. Invetiamentulu scrierei se incepe atunci, candu scolarulu a inceputu a invetiá cetirea cu literele de scrisu din Abcdariu; scolarulu in clas'a I. invétia a scrie cuvinte si constructii mici; in clas'a II. constructii mai mari; in clas'a III. invétia a scrie cu litere felurite, si in clas'a IV. se continua caligrafia. Pentru invetiamentulu scrierei se se intrebuintieze in fiacare clasa cate trei, séu si patru óre pe septamane

C. Celelalte obiecte ale invetiamentulu in scólele normale si capitale.

§. 40. Celelalte obiecte ale invetiamentulu in scólele capitale sunt: 1. computulu (arithmetic'a) 2. desenulu, si 3. istoria naturala si patriotica.

§. 41. 1. Invetiamentulu in computu are a se predá dopa manualulu previgente in patru óre pe septemana.

In clas'a I. se se faca scolarii mici cunoscut; cu numerii, si se invetie a numerá fluentu si siguru inainte si indereptu dela 1, 2, 3, 4 pana la 10 si éراسi dela 1 pana la 100; a ceti si a scrie numerii dela 1 pana la 100, si a cunósce fiorinulu in partile lui, si numirea acestoru; mai de parte a cunósce puntulu si greutatile lui partiale, precumu si mesurile cele mai usitate in viétia.

§. 42. In clas'a II. prelenga repetirea celoru invetiate in clas'a I. se se incépa cu scolarii cele patru specii de computu atatu verbalu (socotéla din capu), catu si in scrisu (socotéla pe tabla).

§. 43. In clas'a III. va constá invetiamentulu de computu din cetirea si scrierea numeriloru, continuandu exercitiulu si aplicarea celoru patru specii de computu, si inca cu numerii numiti asemenea si neasemenea, cu feluritele fractii de diumatáti si de

treimi si de mai multe parti, ce vinu inainte in viéti'a, si inca tóte acestea esercitii se se faca verbalu si in scrişu pe tabla.

§. 44. In clas'a a IV. are a se predá gibaci'a cetirei, scrierei si a intielegerei, a numeriloru mai mari, precumu si esercitiile de perfectiunare in comutu de asemenea si neasemenea numeri numiti, apoi si tractarea fractiuneloru prin cele patru specii, precumu si deprinderi in esemple de asiá numit'a regula de trii si regul'a societatii; tóte inse intr'unu modu lesne de intielesu si folositoriu vietii practice.

§. 45. 2. Invetiamentulu desemnului se se introduca pretudindenea, unde iérta impregiurarile locale, si se se predee in clas'a IV. si se se duca in legatura folositóre cu intregulu invetiamentu.

§. 46. 3. Mai de parte de problem'a scólei capitale de patru clase se tiene si aceea, ca scolarii se se faca cunoscuti si cu cunoscintiele cele neaparate din istori'a naturale si patriotica; acésta inse nu debue se se faca in nisce óre destinate la alte cunoscintie, ci cu privilegiulu telmáciriloru, ce le face invetiatoriulu asupra unoru asemene obiecte din cartea de lectura, si prin naratiuni ocazionale, precumu si aratarea obiecteloru, si a fenomeneloru naturei.*)

VII.

Unele mesuri spre strinsa pazire pentru invetiatori.

§. 47. Peste obiectele aci insemnate nu este iertatu a introduce nici unu altu obiectu de invetiamentu fara aprobarea inspectiunei supreme scolare.

§. 48. Pe bas'a aci prefipteloru determinatiuni are a se asiédia pentru fiacare scóla capitale planulu de invetiamentu impreuna cu impartirea óreloru, precumu se vede la finitulu acestei instructiuni.

§. 49. De si cu privire la deosebitele impregiurari ale singuraticeloru scóle capitale se iérta, ca órele destinate mai susu pentru obiectele de invetiamentu se se póta inmulti séu impuciná cu strensa bagare de sém'a la tianta préfipta pentru fiecare obiectu de invetiamentu: este necesariu, cá numerulu óreloru pe septemane se nu se puna mai diosu de 20, dar nici mai susu de 24.

§. 50. Primirea eleviloru in scól'a capitale se

póte face numai la inceputulu anului scolariu; ér' primirea de dóue ori intr'unu anu se iérta numai la aceea scóla capitale, carea servéza totdeodata si pentru scól'a parochiale locale, si acést'a numai in clas'a I. — Ear' promovarea eleviloru la clase mai inalte se face la inceputulu anului scolariu.

§. 51. Anulu scolasticu in scól'a capitale de patru clase are se se incépa totuodata cu anulu scolariu alu gimnasiiloru.

§. 52. Impartirea cea de pana acumu a anului scolariu in dóue semestre are a se sustiné, si a se face cu finitulu fiacarui semestru esamenu spre acelu sfarsitu, cá se se póta vedé atatu metod'a invetiatoriului, catu si sporiulu fiecarei clase, si diligent'i'a scolariiloru, precumu si starea intréga a invetiamentulu. La incheierea esamenului se cetesce clasificati'a. Totu, ce acestoru impregiurari nu corespunde, are a se delaturá. Dupa finitulu esamenului de semestrulu I. nu se impartasiescu premii, ci numai la sfersitulu anului scolariu. Impartirea premiiloru se se faca cu conscientiositatea cea mai strinsa si cu scirea si invoirea directorului localu, carele va priveghiá, cá numai cei mai escelenti elevi se se premieze. La solenitatea impartirei premiiloru se chiama numai antistii scólei, inse potu fi de facia si parintii, rudele, si tutorii scolariiloru, precumu si altii onoratori.

§. 53. Pentru recretii se hotarescu dilele de Miercurea si Sambat'a dupa prandiu cu aceea, cá Sambat'a dupa prandiu totdeauna voru avé a merge elevii la 2 óre la scóla spre deprinderea in cantarile bisericesci, si la 3 óre la biserica.

§. 54. Ear' vacantiile voru fi la craciunu dela 24 pana 27. Decembre; la pasci dela Sambat'a lui Lazaru pana in Joia dupa s. pasci, ér' la Rusali trei dile.

§. 55. Afara de aceste dile de recreatia se va tiené vacantia in lun'a lui Augustu. Ear' una luna de dile se lasa pe tempulu secerisului, si alu culesului de vii, s'au de cucuruзу spre impartire dupa bun'a affare a inspectorului tractualu.

§. 56. Atestatele se voru dá dupa formulariulu aci alaturatu.

§. 57. Catalogulu de scóla are a se compune dupa rubriceloru din formulariulu atestateloru de scóla.

§. 58. Pentru drépta clasificare are de a se pazi cu deosebire in acele scóle capitale, care totdeodata sunt scóle parochiale, si cá atári sunt scóle de indatorire, cá scól'a populare nu numai se fia scóla de

*) Ne pare reu, ca n'avemu inca o asfeliu de carte de lectura, precumu cere debuinti'a presentului; inse avemu sperantia, ca curendu se voru inzestrá scólele nóstre cu o asemene carte.

invetiamente, ci si de educatiuna, cá ea se priméscă pre toti copii de scóla, si se grigéscă pentru cultur'a loru moralo-religiósa, si pentru aceea debue se se íe in drépta consideratiune cu privilegiu clasificarei nu numai cunoscintiele si gibaci'a scolariloru, si inea si probele de fric'a lui D-dieu, si de portarea buna, ce ei au aratatu. Tóte acestea se se considere si la promovarea scolariloru din clasele mai de diosu in cele mai susu, si adeca se se caute nu numai sporiulu loru in singuráticele obiecte de invetiamentu, ci si moralitatea loru; si fiinduca scolarii din cele dóue d'ntaiu clase sunt mai multu straini de ori ce esorbitantia, decatu scolarii din clas'a III. si IV: pentru aceea la clasificarea acelu nu se întrebuintiéza atat'a asprime, catu la clasificarea celoru din clas'a III. carii trecu in clas'a IV. si ai celoru din clas'a IV. carii intra la gimnasiu, séu scóla reale.

§. 59. Suirea invetiatoriloru cu scolarii sei din clasele inferióre in cele superióre este de a se introduce pretotendenea, unde acéstă iérta calitatea individuale a invetiatoriloru, si celelalte impregiurari locale ale scólei, prin urmare, unde acést'a se arata cá midiolocu inlemnatoriu de inaintarea scopulu scólei. Si fiinduca suirea invetiatoriloru din clasele inferióre in cele superióre se face cu privire la calitatea individuale: pentru aceea spre viitoriu se voru denumi de invetiatori la scólele capitale numai astfeliu de individi, carii se voru aflá din destulu calificati pentru suirea in clase superióre cu scolarii.

§. 60. La scól'a capitale cu patru clase se voru aplicá patru invetiatori, si in casuri necesare se póte pune si subinvetiatoriu spre inlesnirea acelu invetiatoriu, carele din caus'a numerulu pré mare alu scolariloru nu póte biruí singuru. Subinvetiatoriulu numai la acea intemplanse se va sui in clas'a mai superióra, déca si pentru clas'a acéstă va fi rondnitu subinvetiatoriu, altmíntrelea remane totu in clas'a, pentru carea s'a pusu de subinvetiatoriu.

§. 61. Scólele capitale, care au trei clase si trei invetiatori, se ecvipunu scóleloru capitale cu patru clase si pana la organisati'a loru definitiva cu aceea indatorire, cá se se nevoiéscă a ajunge tint'a scólei capitale de patru clase, facundu in clas'a III. dóue

despartiaminte, onlu pentru scolarii din clas'a a III. si altulu pentru elevii din clas'a a IV. Acést'a se íntielege si despre scólele populare parochiale, care au doi invetiatori si dóue clase, dar' impartite in cate dóue despartiamente. (Inch. va urmá.)

Of! of! of!

Era unu tîmpu odata, romanulu, candu viiea,
Candu arm'a i era panea, candu multe invincea;
Of! of! atunci amorea i tîenea pe toti legati!
Cu mici cu mari in spiritu aprinsi si infocati!
Dar' nu scia cei lucsululu, era indetsulati,
Vertosi, si prin virtute la gloria inaltati.
Dusiman'a sórte inse pandi pe acesti eroi,
Scurtandule din dile, cercandu-ne pe noi!
Alti bravi se obosira si turciloru osmani
Of! inchinara tiér'a cu pacte la dusimani!
Adi inse candu romanii de lucsu sunt seracici,
Cu mici cu mari in ura si tare incalciti,
Candu multi servimu mamonei de lucsu mai prapaditi,
Ba tavaliti in vitiuri, de dieu si biciuiti
Si pentru vre'o lupta cam prea slabu pregatiti,
Stamu toti in crucea calei, cá Ercule infipti:
De ce nu ne damu man'a Minervei cei divini,
Ca asta arma aduce coróna, fora spini!

Adi, candu de invasii, de dusimani scapati,
De Europ'a tóta suntemu protegeati:
In locu se damu man'a de a indigená
Ori-ce muse tiéra potu civilisa;
Singur'a cea arma, ce ne va scapa
Glori'a strabuna de stingerea sa;
Singur'a cea arma, ce ne a 'nbogati
Si talentulu nostru ilu va insuti.
In locu de a da mana, de a ne intruni,
Si prin usiurare clacasi a 'nfrati,
Ca su poterea tieriei ce va inflori,
Candu agricultur'a s'a inbunatai:
Uaii rei la cugetu dóra si naimiti,
Provóca discordii! of! of! ce uimiti!

K.